

טנא פירות העמל

לקט מאמרותיו של
הרב זאב שטיינמן

רעיונות וקישורים בדרוש
על פרשת תזריע מצורע

מכון חו"ל טנא פירות העמל

טל. 052-7620949

לדרשות הקדשות וכל ענין:

tenepirotheamal@gmail.com

בהמה חיה ועוף, שבאיזה מעשה קדם תורת הבעלי חיים לתורת האדם.

ואפשר לומר בלשונו של רבי שמלאי במדרש, תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף שאין נתפרשה ענין הזכרה בלבד, אלא שנתפרשה הוא חלק המעשי של תורת האדם, שבא לומר כי תורת הבעלי חיים זאת התיה אשר תאכלו (ויקרא יא. ב) מדבר ממין הטהורה ומין הטמאה ואילו תורת האדם מדבר מאדם הנטמא וכיצד יטהר עצמו, היינו שאותו אדם הוא הנטמא הוא הנטהר, שבבהמה יש מין טהורה ויש מין הטמאה מה שאין כן האדם הישראלי הוא בכלל אתם קרויין אדם ואין הנכרים קרויין אדם (יבמות סא ע"א ובבא מציעא קד ע"ב ובריתות ו' ע"ב), שאין האיש הישראלי ממין הטמא או ממין הטהור, אלא שלצד נשמתו הטהורה מעלתו לטהר עצמו היינו שהאדם הנטמא יכול לטהר עצמו. ואחר שיצירה שייך באדם ושייך בבעלי חיים, וכשם שיצירת האדם הוא אחר כל בהמה חיה ועוף ותנו רבנן (סנהדרין לח ע"א) אדם נברא בערב שבת וכו' כדי שיכנס לסעודה מיד, כך בתורתם יש תורת בהמה חיה ועוף לטומאה וטהרה ויש תורת האדם לטומאה וטהרה, אלא שבעל חי הטמא טמא יהיה נקרא כי הוא מין טמא, והטהור טהור כי הוא טהור במינו, לא כן תורת האדם שמצד נשמתו אם בא ליטמא פותחין לו וכשבא ליטהר מסייעים אותו (שבת קד ע"א וימא לח ע"ב ומנחת כט ע"ב), ורק אחר תורת הבהמה כנ"ל שכבר נתפרש איזה בעל חי טהור המוכן לסעודה ואיזה טמא שאינו

תורת הבהמה מבדלת בין מין הטהורים ובין מין הטמאים ואילו תורת האדם מדברת באותו אדם עצמו כיצד יטהר עצמו מטומאתו **דבר אל פני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותהה תטמא** (ויקרא יב. ב).

וברש"י אמר רבי שמלאי (ויקרא רבה פרשה יד. א) כשם ששיצירתו של אדם אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף, הדין הוא דכתיב זאת תורת הבהמה (ויקרא יא. מ) ואחר כך אשה כי תזריע. פירוש כמו שבמעשה בראשית יצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף, שמתחילה ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה וגו' ואת כל עוף כנף וגו' ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחייתו ארץ למינה (בראשית א. כא-כד) ורק אחר כך ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א. כו), כן תורת האדם נתפרשה בפרשת תזריע אחר תורת בהמה חיה ועוף שנתפרשה כבר בפרשת שמיני.

והנה מעשה ותורה הם ב' עניינים, שהרי במעשה שייך מוקדם ומאוחר היינו שמעשה יצירת האדם היה אחר מעשה יצירת בעלי החיים וכן נזכר בתורה על זה הסדר, ואילו תורת האדם שנתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף אין זה ענין של מעשה כמו ביצירה עד שיהיה שייך לומר מה מוקדם ומה מאוחר, אלא רק שכך ובסדר זה נזכר בתורה, שמתחילה נזכר תורת בהמה חיה ועוף ורק אחר כך נזכר תורת האדם, וצריך להבין עדיין ענין מוקדם ומאוחר שבתורת האדם אחר תורת

לסעודת האדם, כעת בא תורת ומעלת האדם וחידושו אשר בכוחו ובידו של האדם יש את האפשרות והיכולת שאם בא ליטמא פותחין לו ובא ליטהר מסייעים אותו. ממילא זהו כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית, כך תורתו שיש בה מעשה להיות נטהר מטומאתו, נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף.

והיינו שעל הפסוק וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם (ויקרא טו. טז) תנו רבנן במסכת יומא (טו ע"ב) השוכן איתם בתוך טומאתם אפילו בשעת שהן טמאים שבינה עמהם. כי האיש הישראלי אפילו אם הוא נטמא חס ושלום עדיין הוא במעלה ובסולם העולה בית אל להיות נטהר ולהתקרב להקב"ה ובחינת השיבנו ה' אליך ונשובה (איכה ה. כא) שאמרה בנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא (מדרש איכה פרשה ה' כא) רבנו של עולם שלף הוא השיבנו וכו' שנאמר שובנו אלהי ישענו (תהלים פה. ה), לכך נאמר השיבנו ה' אליך ונשובה. זהו השוכן איתם בתוך טומאתם אפילו בשעת שהן טמאים, ועל ידי זה נבוא להיות נטהרים ולהתקרב להקב"ה.

לאה דנה בעצמה ואמרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה דינה לבת דבר אל פני ישראל לאמר אשה פי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב. ב).

במשנה (ברכות ס' ע"א) היתה אשתו מעברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו

תפלת שוא, ובגמרא ולא מהני רחמי (בתמיה), מתיב רב יוסף ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה (בראשית ל. כא), מאי ואחר, אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה וכו' אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת שנאמר ותקרא את שמה דינה, (ותירצו בגמרא) אין מזכירין מעשה נסים ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא וכו' משלושה ימים ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר וכו', ומי מהני רחמי, והאמר רבי יצחק בריה דרבי אמי איש מזריע תחילה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחילה יולדת זכר שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר, הכא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת.

כגון שהזריעו שניהם בבת אחת פירוש כיון שיתכן שהזריעו שניהם בבת אחת, לכן משלושה ימים ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר. אבל בלאה שדנה ואמרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת, צריך לחלק בין ב' התירוצים שבגמרא, שלתירוצן הראשון שאין מזכירין מעשה נסים הרי שידוע ומוחלט היה עוברה שהוא זכר וכלשון הגמרא מיד נהפכה לבת פירוש שנהפך מזכר לנקבה, אבל לתירוצן השני שמעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה ועדיין לא הוחלט עוברה ולכן התפללה, היינו לפי שעדיין לא הוחלט העובר

כמספר הימים, אלא שהטומאה היא כסדר כל טומאה האמורה בנדה.

ובמעלת הזכר שבעה ימים וביום השמיני ימול, עיין באוהחה"ק רמז תיקון אשר יעשה ה' להשיג בחינת הזכר כי ז' שנים יכונן חבלי משיח והוא אומרו וטמאה, יחס הייסור לבחינת הטומאה כי הוא הטמא הוא המייסר, ואמר ז' ימים פירוש שבע שנים, וביום השמיני פירוש אחר עבור ז' שנים בהתחלת יום השמיני ימול בשר ערלתו כי אז יעביר ה' בחינת הערלה מהעולם דכתיב וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ (זכריה יג ב) שזה יהיה בשנה ח' וידוע הוא בחינת הערלה שהיא הקליפה. ממילא לפי זה כשמדבר מזכר שהוא הבחינה עליונה הרומז לתיקון ז' שנים שיכונן חבלי משיח ואחר עבור ז' שנים בהתחלת השמיני ימול בשר ערלתו שאז יעביר ה' בחינת הערלה מהעולם, לכן בזה נאמר ימים, כימי נדת דותה.

בקרנן יולדת בן יונה קודם לתור משום ער בעלי חיים ובמלאות ימי טהרה לבן או לבת תביא פֶּגֶשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לַחֲטָאֹת (ויקרא יב. ו).

ותנן (כריתות כח ע"א) רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר תּוֹרִין קוֹדְמִין לְבָנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹבָחָרִים מִיָּהּ תַּלְמוּד לֹאֹמַר וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לַחֲטָאֹת מִלְּמוֹד שִׁשְׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין, ובבעל הטורים בפרשתינו כאן, בכל מקום מקדים תורים לבני יונה חוץ מכאן לפי שאינו מביא אלא אחד שאם ימצא יונה לא יקח תור לפי שבן זוגו מתאבל

לכן אמרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, אם זה זכר ולא שהוא ודאי זכר. ולפי זה מיד נהפכה לבת אין הכוונה שהיה ידוע לה בברור שהיה זכר ונהפך לבת.

בענייני טומאת יולדת הזכר וביום השמיני ימול
דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁה בִּי
תְּזַרְיֶעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטִמְאָה שְׁבַעַת יָמִים
כִּימֵי נִדַּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא, וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ, וְאֵם נִקְבָּה תִּלְד וְטִמְאָה
שְׁבַעִים כְּנִדְתָּהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשָּׁת יָמִים
תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טַהֲרָה (ויקרא יב. ב-ג-ה).

אמנם מביום השמיני ימול למדו (שבת קלב ע"א) שמיני אפילו בשבת, אך עדיין מה ענין מילה להזכיר וללמד דוקא בענייני טומאת וטהרת יולדת. גם מה שבזכר נאמר כימי נדת דותה תטמא הזכיר ימים, ואילו בנקבה לא הזכיר ימים אלא וטמאה שבועיים כנדתה ולא כימי נדתה. הנה כבר ידוע מהאור החיים הקדוש וילדה זכר דע כי בחינת הזכר היא בחינה עליונה מבחינת הנקבה והתורה מיחסת בחינות העליונות בבחינת הזכר, ממילא בזכר המעולה כימי נדת דותה שהם שבעה ימים ולאחריו מעלת הזכר שימול בשר ערלתו, לכן הזכיר ימים כימי נדת דותה היינו הטומאה לפי מספר הימים שבעה (ועיין בספורנו בענין השבעה ימים), והזכיר וביום השמיני ימול כי לצד זו המעלה אחר השבעה ימים הוא כבר בחינה מעולה, מה שאין כן הנוקבא וטמאה שבועיים כנדתה, כנדתה היינו לא

עליו ואינו מזדווג לאחר. ובמלאכת שלמה (כריתות פרק ו' משנה ט) הביא זה בשם ספר הפרפראות דהיינו בעל הטורים שהרי הוא הכותב גימטריאות ורבי אליעזר בן חסמא אומר (אבות פרק ג' משנה יח) גימטריאות פרפראות לחכמה.

בכל מקום מקדים תור לפי שהתור אינו נזקק לאחר בכל מקום מביא קן שהוא שנים חוץ מבילדת שבא יחידי ולכן מקדים בן יונה לתור וכנ"ל מבעל הטורים, ואמנם למדנו חומר איסור צער בעלי חיים ממה שלכתחילה מביא יונה לפי שבתור יש צער לבן זוגו, אך גם אפשר ללמוד מעלת הבעל חי זה שאינו נזקק אלא לבן זוגו. שבהמשך ואם לא תמצא ידה די שיה ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת (ויקרא יב. ח) מקדים תורים לבני יונה כיון שמביא קן ואין מביא יחידי, אך כשם שבעל הטורים נתן טעם למה ביולדת הקדים בן יונה לתור, כך צריך לטעם מדוע בכל מקום תורין קודמין לבני יונה ומאי עדיפותיהו דתורין. ואפשר מה שכשמביא קן מביא לכתחילה מהתורים, זה מטעם זיווגן לפי שהן נזקקים לבן זוגן בלבד, לכן משובחין הן מקן של בני יונה, והוא טעם יפה למה בכל מקום תורין קודמין לבני יונה והוא בכלל המצוה להביא מן המובחר וכברש"י על הפסוק שמה תביאו וגו' עולתיכם וזבחיכם וגו' וכל מבחר נדריכם (דברים יב. יא).

ואדהכי הפסוק הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו (שיר השירים ב. יב) מדבר מעת גאולת מצרים וכן

הגאולה העתידה במהרה בימינו וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מכה י. ט), וקול התור פי' בספורנו שהוא כקול מתאונן. ואחר שהרה"ח היקר רבי שאול הורונצ'יק שמע מאתנו את הנ"ל אודות התור שאין מזדווג לאחר כבעל הטורים כאן, הוסיף לנו שלכן קולו מתאונן כאשר בן זוגו נעדר ממנו. ממילא כיון שגלו ישראל קולו של הקב"ה כביכול מתאונן על בניו וכדאמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב (ברכות ג' ע"א) שעל כל משמר ומשמר משלוש משמרות שבלילה יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם, כי פרידתכם קשה עליו יתברך שמו וכה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת פלולתייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב. ב) כשהכלה כנסת ישראל היתה הולכת אחרי עטרת בעלה השכינה הקדושה במדבר בארץ לא זרועה, וכנסת ישראל שאף עליה קשה פרידה זו מתחננת היא ומבקשת השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו בקדש (איכה ה. כא) ואומר הקב"ה שובו אלי ונשובה אליכם (מלאכי ג. ז).

ושם בפסוק הנצנים נראים בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו שכאמור קאי על גאולת מצרים, פי' רש"י הנצנים נראו בארץ קרבו ימי החמה שהאילנות מוציאים פרחים והולכי דרכים מתענגים לראותם, עת הזמיר הגיע שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים, וקול התור כמשמעו תורים ובני

יונה, דרך העופות להיות משוררים ומצפצפים בימי ניסן. הרי שמקול העופות תורים ובני יונה משבח שלמה המלך דוקא את קול התור הנשמע, וגם בזה נראה לפי מעלתו לעומת בני יונה וכו"ל.

בבני יונה ותורים נאמר וכיפר עליה הכהן ואילו בכבש לא נאמר הכהן אלא רק וכיפר עליה ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתי לעלה ובן יונה או תר לחטאת אל פתח אהל מועד אל הכהן, והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה וגו', ואם לא תמצא ידה די שם ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה (ויקרא יב. ו-ח).

ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא וגו' אל הכהן והקריבו לפני ה' וכיפר עליה, לא נאמר וכיפר עליה הכהן אלא וכיפר עליה לבד, מה שאין כן ואם לא תמצא ידה די שם ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכיפר עליה הכהן וטהרה נאמר וכיפר עליה הכהן. כשמביאה כבש ובן יונה או תור לא נאמר וכיפר עליה הכהן לפי שכבר נאמר תביא וגו' אל פתח אהל מועד אל הכהן והקריבו לפני ה' וכיפר עליה וכבר ידענו שהכהן שאליו הביאה הוא המכפר ולכן אין צריך לומר וכיפר הכהן, מה שאין כן אם לא תמצא ידה די שם ולקחה שתי תורים או שני בני יונה ולא נאמר תביא שתי תורים או שני בני יונה אל הכהן, לכן צריך לפרש שהכהן הוא המכפר, וכיפר עליה הכהן.

גם אפשר בהבדל אם נאמר וכיפר עליה הכהן או וכיפר עליה לבד, לפי שברש"י (פסוק ז) שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא החטאת שנאמר וכיפר עליה הכהן וטהרה, מי שבא לכפר, בו הטהרה תלויה. ממילא כשמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת הרי כפרתה הוחלטה על ידי הבן יונה או התור שהם לחטאת וכיפר עליה וטהרה, מה שאין כן כשמביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת עדיין לא הוחלט איזה מהם לחטאת ורק על ידי מעשה הכהן יוחלט איזה מן השנים הוא לחטאת, לכן וכיפר עליה הכהן וטהרה, הכהן במעשיו הוא הקובע את הכפרה.

וטהרה בחטף פתח תחת הה"א, או וטהרה בעירה תחת הה"א והקריבו לפני ה' וכפר עליה וטהרה ממקור דמיה וגו', ואם לא תמצא ידה די שם ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה (ויקרא יב. ו-ח).

וטהרה בחטף פתח תחת הה"א, אבל כאשר וטהרה הוא באתנחתא או סוף פסוק, אז וטהרה בעירה תחת הה"א.

כיון ששמעו ישראל פרשת נגעים נתייראו, אמר להם משה אל תתייראו, אלו לאומות העולם אבל אתם לאכול ולשתות ולשמוח וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, אדם פי יהיה בעור פשרו שאת או ספחת או כהרת ויהיה בעור פשרו

לִנְגַע צִרְעַת וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים (ויקרא יג. א-ב).

בפתיחת ענייני נגעים נקדים בדרשת רבי שמעון בן לוי (גשין נו ע"ב) על הפסוק כי עֲלִיף הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם (תהלים מד. כג) אלו תלמידי חכמים שמראין הלכות שחיטה בעצמן, דאמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה בר משחיטה ודבר אחר, וברש"י בר משחיטה שמא יתחבנו בגרונו, בר מדבר אחר צרעת ומראות נגעים מפני שמסוכן לקפוץ עליו. אך דברי המדרש (ויקרא רבה ט. ד) כך הם, אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׁרוֹ, מִשָּׁל לְמִטְרוֹנָה שֶׁנִּכְנָסָה לְתוֹךְ פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ, כִּיּוֹן דְּחִמִּית מִגְּלִבְיָא תֵּלֵן (מקלות ושטים להכות בהם תלויין) דְּחִלַּת, אָמַר לָהּ הַמֶּלֶךְ אֵל תִּתְּרָא, אֵלּוּ לְעִבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת אָבֵל אֶת לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹת, כִּיּוֹן שֶׁשְּׁמֵעוּ יִשְׂרָאֵל פִּרְשֵׁת נִגְעִים נִתְּרָא, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה אֵל תִּתְּרָא, אֵלּוּ לְאֻמוֹת הָעוֹלָם אָבֵל אֶתֶם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹת שֶׁנֶּאֱמַר רַבִּים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע וְהַבוֹטֵחַ בָּהּ חֶסֶד יִסּוּבְּכֶנּוּ (תהלים לב. י).

ואם תאמר והרי וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר לישראל אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' הרי שכל דיני נגעים ומראות נגעים לא לאומות העולם נאמרו אלא לישראל נאמרו בתורה, אך לא כן הוא, לפי שבמדרש (ויקרא רבה פרשה יז. ו) וְנִתְּתִי נֶגַע צִרְעַת תְּנִי רַבִּי חִיָּא וְכִי בִשְׁוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁנִּגְעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, תְּנִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי כִּיּוֹן שֶׁשְּׁמֵעוּ כְּנַעֲנִים שִׁישְׂרָאֵל בָּאִים עֲלֵיהֶם עֲמָדוֹ וְהִטְמִינוּ

ממונם בבתים ובשדות, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי הַבְּטַחְתִּי לְאַבְרָהָם שְׁאֵנִי מִכְּנִים אֶת בְּנֵיהֶם לְאַרְצָן מְלָאָה כָּל טוֹב שֶׁנֶּאֱמַר וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב (דברים י. יא), מִה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה, מְגִרָה נִגְעִים בְּבֵיתוֹ וְהוּא סוֹתְרוֹ וּמוֹצֵא בּוֹ סִימָא. מִמִּילָא לְיִשְׂרָאֵל הַנִּגְעִים הֵם לֹאכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁמוֹת בְּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב שֶׁנֶּאֱמַר וְהַבוֹטֵחַ בָּהּ חֶסֶד יִסּוּבְּכֶנּוּ, וְאֵילּוּ הַנִּגְעִים כִּמְשַׁמְעוֹתֵן הֵן לְאֻמוֹת הָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר רַבִּים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע שְׁאוֹתֵן עִמָּמִין מֵאַבְדִּים מִמוֹנִם. וְנִגְעִים הֵן לְאֻמוֹת הָעוֹלָם גַּם לִפִּי שֶׁכֵּבֵר כֹּתְבֵנוּ עַל הַפֶּסֶק וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְכָּךְ וְגו' לְמַעַן תִּיָּד וְנִתֵּן ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאֱלֹת הָאֵלֹהִים עַל אֵיבֶיךָ וְעַל שְׂנְאֶיךָ (דברים ל. ו-ז) שְׁאוֹתֵי אִשָּׁר וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְכָּךְ וְאֵת לִבְכָּךְ זֶרַע לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה אוֹ יִתְקִים וְנִתֵּן ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל הָאֱלֹת הָאֵלֹהִים עַל אוֹיְבֶיךָ וְעַל שׂוֹנְאֶיךָ, כִּי תִשׁוּבָה וְתִפְּלָה וְצִדְקָה מַעֲבִירִין אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה (מתפלות וְנִתְּנָה תִּקְוָה, לֹא מִבְּטָלִין אֵלָּא מִעֲבִירִין וְגַם לֹא נֹאמַר מִעֲבִירִין אֶת הַגְּזֵרָה אֵלָּא מִעֲבִירִין אֶת רֹעַ הַגְּזֵרָה, שֶׁמִּשְׁנַגְּזֶרָה גְּזֵרָה הִרִי הִיא קִיּוּמָת אֲבָל אֶת רֹעַ שְׁלָה מִעֲבִירִין מִהִישְׁרָאֵל לְהַנְכִּיר הַרְשָׁע.

לשון של זחורית על פתח אולם מבפנים היה מלבין כשלג ונראה ביותר, כי סיד החיכל שניה לשלג עוד בפתיחה לענייני נגעים, הנה תנן (נגעים פרק א משנה א) מִרְאֹת נִגְעִים שְׁנַיִם שֶׁהֵן אֶרְבָּעָה, בִּהְרֵת עֲזָה כְּשֶׁלֶג, שְׁנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהִיכָל וְכו', ושם בתפארת ישראל סיד ההיכל היינו היכל הקודש. ממילא כיון שסיד היכל בית המקדש היא שניה

לשלג, הרי אם מראה השלג יהיה נמצא לצד ההיכל יהיה מראה השלג בולט בלבנינותו כי השלג הוא לבן יותר מסיד ההיכל, וזהו אם יהיו חטאיכם בשנים בשלג ילבינו (ישעיה א. יח), ילבינו כשלג דוקא, שאמר רבי נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר (יומא סו ע"א) בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים וכיון שהגיע שער למדבר היה מלבין וידעו שנעשית מצוותו שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. הלשון של זהורית שבפתח אולם הוא ההיכל, כשלג הלבין והיה נראה ביותר לעומת סיד ההיכל אשר שם.

והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע אלו גבאי צדקה, ומעדיקי חרבים כוכבים אלו מלמדי תינוקות וענין שהלשון של זהורית צריך שיהיה מלבין כמראה השלג כדי שיהא ניכר על סיד ההיכל, כעין זה כתבנו בענין כוכבים הנמצאים ברקיע השמים והן נראין. שבמסכת פסחים (מט ע"ב) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, לא מצא בת תלמיד חכם ישא בת גדולי הדור, לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות, לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה, לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות וכו', ובתוס', משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות, והא דאמר בפרק השותפין (בבא בתרא ח' ע"ב) והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע (דניאל יב. ג. והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע ומעדיקי חרבים כוכבים) אלו גבאי צדקה, ומעדיקי חרבים כוכבים אלו מלמדי תינוקות, צריך לומר דוזהר הרקיע עדיף מזוהר כוכבים,

ע"כ מהתוס'. והנה לפי שאמר ריש לקיש במסכת חגיגה (יב ע"ב) שבעה רקיעין הן ואלו הן וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות, וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר וכו', רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין שנאמר ויתן אתם אלהים ברקיע השמים וגו' (בראשית א. י), ממילא אם כוכבים המאירים נמצאים ברקיע המאיר יותר מן הכוכבים, לא נראה שאור הכוכבים יהיה נראה כלל. אלא צריך לומר שהמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע לא זהו רקיע השני שבו כוכבים ומזלות קבועין, כי רקיע זה הוא שם פרטי להיותו אחד מהשבעה רקיעים, ואילו זוהר הרקיע להם ידמו המשכילים, ודאי הוא רקיע נעלה יותר. וכמו שחקים שצריך לומר שיש ב' מיני שחקים שעל האחד נאמר שהקב"ה רוכב שחקים והב' שבו רחיים טוחנות מן לצדיקים, עיין מה שכתבנו על הגמרא חגיגה שם.

מראה הנגע עמוק ומראה שפל

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר
וְשִׁעוֹר בַּנֶּגַע הַפֶּה לְבֵן וּמִרְאָה הַנֶּגַע עֲמוֹק
מִעוֹר בָּשָׂר וְגו', וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחָה
מִרְאָה שְׁפֹל מִן הָעוֹר וְשִׁעוֹרָה הַפֶּה לְבֵן
וְטִמְאָה הַכֹּהֵן נֶגַע צִרְעָתָהּ הוּא בְּשָׁחִין
פְּרָחָה (ויקרא יג. ג-ב).

בהבדל בין אם נכתב לשון עמוק ובין אם נכתב לשון שפל, הנה בשיעור בנגע הפך לבן פי' רש"י מתחילה שחור והפך ללבן בתוך הנגע וכו', ועמוק מעור בשרו פי'

רש"י כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הצל, ע"כ, וכעת נמצא לפי זה אשר כמה שההפרש גדול ביותר בין הלבן להכהה אשר סביבותיו כן יהיה נראה יותר עמוק. וברור שפירוש עמוק היינו שנראה כבעמקות מה שאין כן לשון שפל שהוא רק נמוך אבל אינו עמוק כל כך כעמוק. וכעת אם נתבונן נראה שבכל מקום של נגע עור לבן נאמר לשון עמוק, לא כן כאשר לבן פתוך המעורב באדום וכמו בַּהֲרַת לִבְנָה אֲדַמְדָּמַת (ויקרא יג. יט) שפי' רש"י שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואדום, ממילא אין הלבן מנוגד ביותר להכהה אשר סביבותיו, ובמראה לבן הפתוך באדום נאמר לשון שפל. אבל גם מראה שפל הרי הוא מעין מראה עמוק, וכמו שעל הפסוק וראה הכהן והנה מראה שפל מן העור פי' רש"י ואין ממש שפל אלא מתוך לבנוניותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל, ע"כ. ונראה אמנם שגם עמוק וגם שפל הרי הן כמראה חמה עמוקה מן הצל, אלא שעדיין יש הבדל בין הלבן שאינו פתוך הנראה עמוק ובין לבן פתוך שאינו לבן בלבד, שאז נראה שפל ולא עמוק.

וכעת נלקטה הכתובים אחד לאחד ונראה היכן נאמר עמוק והיכן נאמר שפל. הא' וַרְאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבְנֵי וּמְרָאָה הַנֶּגַע עֹמֵק מֵעוֹר בָּשָׂרוֹ (ויקרא יג. א) הרי עמוק כדאמרין ששחור הפך לבן. הב' וְאִם בַּהֲרַת לִבְנָה הוּא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וְעֹמֵק אֵין מְרָאָה מִן הָעוֹר וְשָׁעֲרָה לֹא הָפֵךְ לִבְנֵי (ויקרא

יג. ד) מדבר בשלילת המראה לבן ולכן לשון עמוק אין מראה וגו'. הג' וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לִבְנָה אוּ בַּהֲרַת לִבְנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֵל הַכֹּהֵן וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה מְרָאָה שְׁפֹל מִן הָעוֹר (ויקרא יג. יט-כ), כיון שמדבר אף ממראה פתוך בהרת לבנה אדמדמת לכן שייד לשון שפל, כלומר שאינו עמוק רק שפל. אמנם גם בלבן שאינו פתוך מדבר כאן, שאת לבנה או בהרת לבנה אדמדמת, אבל מראה השפל לטמאותו הוא יותר חידוש ממראה עמוק שהוא יותר משפל, שבא לחדש שלא רק בעמוק יהיה טמא אלא גם בשפל אף שאינו שפל כל כך כעמוק גם אז יהיה טמא ולכן נאמר שפל שהוא חידוש יותר. וגם בשלילת הטומאה מוחלטת בזה נאמר בפסוק שאחר כך וְאִם יִרְאָנָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה אֵין בָּהּ שָׁעַר לִבְנֵי וְשָׁפֹלָה אֵינָנָה מִן הָעוֹר וְהִיא כִּהָּה וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים (ויקרא יג. כא).

חצי גריס בשחין וחצי במכוה אין נדון כגריס אבל במכוה אין דברינו מתיישבים, שבמכוה נאמר או בָּשָׂר כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר מִכּוֹת אֵשׁ וְהִיתָה מִחִית הַמִּכּוֹה בַּהֲרַת לִבְנָה אֲדַמְדָּמַת אוּ לִבְנָה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה נִהְפָּךְ שָׁעַר לִבְנֵי בַּהֲרַת וּמְרָאָה עֹמֵק מִן הָעוֹר (ויקרא יג. כד-כה), הרי בהרת לבנה אדמדמת ולא לבנה מוחלטת ועם כל זאת נאמר מראה עמוק ולא נאמר שפל. ויותר מכן מה שברש"י מחית המכוה בא"ד (ממסכת חולין ח' ע"א) סימני מכוה וסימני שחין שוים הם ולמה חלקן הכתוב, לומר שאין מצטרפין זה עם זה, נולד חצי גריס בשחין וחצי גריס

במכוה לא ידונו כגריס. ובדיוק ודקדוק נמצא שסימניהם שוין בהכל חוץ ממה שבשחין נאמר עמוק ואילו במכוה נאמר שפל. ואפשר בדרך צחות מה שבשחין עמוק ובמכוה שפל, זה כדי להבדיל ולחלק בין שחין למכוה שאף שסימניהם שוין עם כל זאת חצי גריס בזה וחצי גריס בזה אין מצטרפין.

עוד נראה בהבדל שבין נגע במקום שחין ובין נגע במקום מכוה, שבשחין נאמר וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשָּׁחִין שְׁאֵת לִבְנָה אוּ בַּהֶרֶת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת (ויקרא יג. ט) הקדים מראה שאת לבנה ללבנה אדמדמת, מה שאין כן במכוה הקדים מראה לבנה אדמדמת לשאת לבנה שנאמר וְהָיְתָה מַחִית הַמִּכּוֹה בַּהֶרֶת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת אוּ לִבְנָה (ויקרא יג. כד), ואפשר שבוזה תלוי אם נכתב שפל או נכתב עמוק, שבשחין ובשר פי יהיה בו בערו שחין ונרפא וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשָּׁחִין שְׁאֵת לִבְנָה אוּ בַּהֶרֶת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת וְנִרְאָה אֶל הַכֹּהֵן וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהָנִיחָה מִרְאָה שְׁפֹל מִן הָעוֹר (ויקרא יג. יח-ט-ב), מראה שפל לפי שמלבנה אדמדמת פתוכה קאזיל, מה שאין כן במכוה או בשר פי יהיה בערו מכות אש וְהָיְתָה מַחִית הַמִּכּוֹה בַּהֶרֶת לִבְנָה אֲדַמְדָּמֶת אוּ לִבְנָה וְרָאָה אֶתְּהָ הַכֹּהֵן וְהָנִיחָה נֶהְפֵּךְ שָׁעַר לָבָן בַּבְּהֶרֶת וּמִרְאָה עֵמֹק מִן הָעוֹר (ויקרא יג. כד-כה), מראה עמוק לפי שמלבנה קאזיל ויש הבדל רב בין לבן ובין כהה, לכן בלשון עמוק.

והמשך הכתובים היכן נאמר עמוק והיכן נאמר שפל. בנגע הנתק שבשיער וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהָנִיחָה מִרְאָהוּ עֵמֹק מִן

הָעוֹר וּבו שָׁעַר צָהָב דֶּק וגו' וְכִי יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת נֶגַע הַנֶּתֶק וְהָנִיחָה אֵין מִרְאָהוּ עֵמֹק מִן הָעוֹר וְשָׁעַר שָׁחֹר אֵין בו (ויקרא יג. ל-לא), כאן אולי אחר שעל הפסוק בראש או בְּזָקֵן (ויקרא יג. כט) פי' רש"י שבא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שיער לנגע שבמקום בשר שזה סימנו בשיער לבן וזה סימנו בשיער צהוב, ואחרי דברי רש"י בשיער צהוב אף שאינו מראה לבן העמוק עם כל זאת כיון שסביבותיו הוא שחור נראה העמקות לאור הניגוד שבין הצהוב הבהיר ובין שחור הכהה ואתי שפיר לשון עמוק. וממילא זהו גם וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָנִיחָה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּתֶק וְלֹא הָיָה בו שָׁעַר צָהָב וּמִרְאָה הַנֶּתֶק אֵין עֵמֹק מִן הָעוֹר (ויקרא יג. לב) וגם מה שנאמר וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהָנִיחָה לֹא פֶשֶׁה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמִרְאָהוּ אֵינֶנּוּ עֵמֹק מִן הָעוֹר וגו' (ויקרא יג. לד).

ויש עוד כתוב אחד העוסק בענין שפל או עמוק, וְרָאָה אֶת הַנֶּגַע וְהָנִיחָה הַנֶּגַע בְּקִירֵת הַבַּיִת שְׁקֵעְרוֹרֶת יִרְקֶרֶקֶת אוּ אֲדַמְדָּמֶת וּמִרְאֵיהֶן שְׁפֹל מִן הָקִיר (ויקרא יד. לו) הרי כדאמרן לעיל שבפתוך שיך לשון שפל.

כל זה כתבנו לפי ענ"ד ליישב החילוקים ולטובה כוונתינו אף שלאור עומק הענין ושפלותנו אנו אפשר ששינוי בהבנה. ושו"ר ברמב"ן על הפסוק עמוק מעור בְּשָׂרוֹ (ויקרא יג. ג) בא"ד זה לשונו, והזכיר הכתוב בשחין שני מראות שאת לבנה או בהרת פתוכה באדמדמות (ויקרא יג. יט), ואמר בה מִרְאָה שְׁפֹל (ויקרא יג. כ) לא עמוק, כי הבהרת ההיא אף על פי שהיא לבנה

היא שפלה ושפלה היא עמוקה. והאר עינינו בתורתך שנוכה לבוא לאמיתת התורה.

רוח נמוכה ונפש שפלה מה בין נמוך לשפל
אך עוד אפשר מלשון המשנה באבות (פרק ה' משנה יט) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע. ודאי שיש הבדל משמעות בין שפל ובין נמוך, רוח נמוכה ונפש שפלה, ומהמשנה מוכרח שההיפוך מרוח נמוכה הוא רוח גבוהה וההיפוך מנפש שפלה הוא נפש רחבה, הרי ששפל ונמוך ב' עניינים המה. שפל אינו הנמוך שהוא היפוך הגבוה והרם, שפלות האדם היינו שהוא שפל ונבזה ואין מוכרח שהשפל יהיה שפל בגובהו, שפלות הוא מן התואר והדמיון וכמו ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני (שמואל ב' ו. כב) וכן עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים (ישעיה ב. יא) וכן בנגעים כאן וראה הכהן והנה מראה שפל מן העור ומראה שפל מן הקיר, מראה הנראה לעינים הוא כמו שפל. מה שאין כן נמוך שהוא היפוך הגבוה. נפש שפלה, כיון ששפלות הוא מן הדמיון לכן הוא שייך בנפש והיפוכו ברוח הנפש, מה שאין כן רוח נמוכה, שברוח שייך נמיכות הרוח ובהיפוך גובהה. והבדל שבין שפל ובין נמוך הוא כעין ההבדל שבין שפל ובין עמוק, כי עמוק הוא מציאות, ובנגעים כמראה עמוק, אבל שפל אין מחוייב שיהיה במציאות, כי הבור העמוק הוא

עזה האדמימות שבתוכה מגרעת ממנה העומק ויחזור לשפלות מעט, ע"כ מהרמב"ן, כן גם בפירוש הטור על התורה (ויקרא יג. א) בתוך אריכות דבריו כתב כן. ובספרי (נשא כג) עמוקה היא שפלה שפלה היא עמוקה וכו' אלא שדיברה תורה שתי לשונות. והמשכיל לדוד בפירוש ספרי דבי רב כתב בתו"ד, אחר שבנגעי בשר הזכיר הכתוב לשון עמוקה שנאמר ומראה הנגע עמק מעור בשרו וגו' (ויקרא יג. ג) ואילו בשחין נאמר בלשון אחר וראה הפה והנה מראה שפל מן העור (ויקרא יג. כ). אם כן אם יאמר החכם להכהן בשחין לשון עמוק ובנגעי בשר לשון שפל לא יאמר טמא שלא בזה טימא הכתוב, משום הכי אהדר קרא וכתב גבי מכה ומראה עמק מן העור (ויקרא יג. כה) והרי סימני מכה ושחין שוין כבמסכת חולין (ח"ע"א) שחין ומכה מטמאין בשבוע אחד בשני סימנין בשיער לבן ובפסיון ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זה עם זה, ואחר שבשחין טימא הכתוב בלשון שפל ואילו במכה טימא בלשון עמוק, והרי סימניהן שוין הן, הרי שעמוקה היא שפלה שפלה היא עמוקה, ע"כ מהגאון בעל משכיל לדוד בספרי דבי רב.

הרי לנו מספרי הנ"ל שעמוקה היא שפלה שפלה היא עמוקה וכפירוש הספרי דבי רב להבעל משכיל לדוד, ולפי זה עדיין צריכים אנו לביאור למה פעמים נכתב בלשון עמוקה ופעמים בלשון שפלה, ומאידך הרי לנו דברי הרמב"ן המבארים את ההבדל שבין שפל ועמוק, ואיך יתיישבו דבריהם עם מש"כ בספרי שעמוקה

עמוק לכל הפחות עשרה טפחים ואילו שפל אין צריך לעשרה טפחים בפועל.

כיון שנודע שאין תוכו של החנף

והצבוע הוא כבדו, שוב אין צריך לבדוקו

וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה שְׂאֵת לְבָנָה בְּעוֹר
וְהָיָה הַפֶּכֶחַ שְׂעָר לָכֵן וּמַחִית בֶּשֶׂר חֵי
בְּשֵׂאֵת, צִרְעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ
וְטִמְאֻ הַכֹּהֵן לֹא יִסְגִּירוּ כִּי טִמֵּא הוּא
(ויקרא יג. י-יא).

ברש"י צרעת נושנת היא, מכה ישנה היא תחת המחיה, וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה ליחה, שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה אטהרנה.

ובדרך מוסר, בשאר נגעים לטמאו שייך הסגר כדי לראות התפתחות הנגע אם יראה פשיון, מה שאין כן כאן וטמאו הכהן לא יסגירנו כי טמא הוא, באשר צרעת נושנת היא והנגע הזה הוא כבר בתוצאתו הסופית והיא מחית בשר חי שרק נראה כבריא אבל לא כן תחתיה שהיא מלאה ליחה ואין תוכו כבדו, כי כן דרכו של מי שאין תוכו כבדו שמתחילה אין ניכר תוכו וכסבורים שכמו שהוא נראה כן הוא וכבדו כן תוכו, אבל יבוא עת שיהיה נראה להכל כי לא הכל כשורה ואז אין צריך להמתין עוד לראות התפתחות נוספת, כי כיון שראינו שאין תוכו כבדו, שוב אין צריך בדיקה ולא יסגירנו כי כבר טמא הוא.

ושו"ר חלק הדברים רמוזים בכלי יקר וזה לשונו, וענין מחית בשר חי בשאת

שלמעלה נראית הבשר בריאה ותחתיה תעמוד הבהרת, אולי על העונש בא נגע זה על כת החנפים הצבועים המראים את עצמן כשרין מבחוץ ואילו תוכם מלא מרמות ותנף (תהלים י. ז, אלה פיהו מלא ומרמות ותנף תחת לשונו עמל ואון), על כן בא עליהם מין זה מידה כנגד מידה.

ואחר דברי הכלי יקר מן הראוי להביא דבריו בפרשת שמיני על הפסוק אֵת הַגִּמְלָה כִּי מַעֲלָה גֵרָה הוּא (ויקרא יא. ד) וזה לשונו, הוה ליה למימר כי פרסה איננו מפריס שזה עיקר טעם אל הטומאה וכן בשפן וארנבת קשה זה, ובחזיר אמר כי מפריס פרסה הוא הוה ליה למימר כי אינו מעלה גרה ולמה התחיל בכולם בסימן טהרה שלהם, וביאור ענין זה שסימן טהרה שבכולם מוסיף טומאה על טומאתן כדרך שאמרו בעשוי (בראשית רבה פרשה סה. א) שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה וזה יורה על כל מי שאין תוכו כבדו כמידת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה כמו שפירש"י על פסוק וְלֹא יָכֻלוּ דַּבְּרוּ לְשָׁלוֹם (בראשית לו. ד), ועל כן הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר וכן בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואף על פי שכל מידות אלו אינן שייכין בבהמות, מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף האוכלם כי כָּל אֹכֶלֶם יֵאָשְׁמוּ (ירמיה ב. א) להיות מן כיתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשוי וחבריו.

ואחר דברי הכלי יקר נראה זהו שהחזיר היה נועץ צפורניו בדוקא, דתנו רבנן (מנחות סד ע"ב ועוד) כשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה וכו' היו משלשלין להן דינרין בקופה ומעלין להן תמידין, היה שם זקן אחד וכו' אמר להן כל זמן שעסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר שלשלו להן דינרין בקופה והעלו להן חזיר, כיון שהגיע לחצי חומה נעץ צפורניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. כלומר אותן צפרניים שהן אצל הפרסות שבהן הוא מוסיף טומאה על טומאתו, אותן כביכול נעץ בחומה, וכאומר שדוקא במה שנראה כסימן טהרה, בזה הוא המיט את מה שהמיט עד שנזדעזעה ארץ ישראל וכו'.

וכשאמרו להרה"ק אדמו"ר רבי שלמה מסאדיגורה זי"ע על אחד שהוא פרומער והרה"ק ידע באמת מי הוא אותו אדם ושאין תוכו כברו, קרא עליו את הפסוק וְהִצְרֹעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנָּגַע בְּגָדָיו יִהְיֶה פְּרָמִים וְרָאָשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ וְעַל שֵׁפֶם יַעֲטָה וְטָמֵא

טָמֵא יִקְרָא (ויקרא יג. מה), כי אמנם לפי בגדיו הפרומים יהיה נראה שהוא פרומער, אך ראשו יהיה פרוע כי אין תוכו כברו, והוא טמא טמא יקרא כי אין תוכו כברו והוא לא מן הטהורים.

וביום הראות בו, ביום בשו"א,
וביום השמיני, ביום בפת"ח
וביום הראות בו בְּשֵׁר חַי וְטָמֵא הוּא
(ויקרא יג. יד).

וברש"י וביום מה תלמוד לומר, ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו, מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו ולאצטליתו ולכסותו ולביתו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל. כאן למדו מתיבת וביום שלא כל יום, אבל לעיל וביום השמיני ימול בְּשֵׁר עֲרָלְתוֹ (ויקרא יב. ג) ביום ולא בלילה. כי יש הבדל בין וביום הראות בו, ביום בשו"א היינו ביום שיהיה נראה, ובין וביום השמיני, ביום בפת"ח היינו ביום הידוע והמסויים ולא בלילה.

פרשת מצורע

קודמת פרשת תזריע, אדם כי יהיה בעור בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת או סִפְחָת או בְּהֶרֶת, ורק פרשה זו המדברת מטהרתו נקראת פרשת מצורע. גם מה שכאן נוסף תיבת תהיה, זאת תהיה תורת המצורע כאומר בלשון עתיד מכאן ואילך מה שלא ראינו

זאת תהיה תורת המצורע מכאן ואילך להיות נטחך ועולה מעלות בקודש
זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו
והוצא אל הפה (ויקרא יד. ב).

כל ענייני נגעי המצורע לכל סוגיהם ולכל פרטיהם וטומאתו כבר נלמדו בפרשה

גסות הרוח גורם לשון הרע ותלויים זה בזה
וְצִנָּה חֶכֶם וְלֶכֶח לְמַטְהֵר שְׁתֵּי צַפְרִים
חֵיוֹת טְהוֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וְשְׁנֵי תוֹלַעַת
וְאֵזב (ויקרא יד.ד).

שתי צפרים, וברש"י לפי שהנגעים באים
על לשון הרע שהוא מעשה פטפטי
דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים
שמפטטין תמיד בצפצוף קול, ועץ ארז
לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. אמנם
במסכת ערכין (טו ע"א) למדנו שעל שבעה
דברים נגעים באין וכאן רש"י הביא רק
שתי סיבות לשון הרע וגסות הרוח, כי
רש"י בא לומר מה ענין צפרים ועץ ארז
שהם נגד לשון הרע וגסות הרוח. ואפשר
מה שמתוך שבעה דברים שעליהם נגעים
באים רק שני אלה נרמזו במה שמביא
המיטרה, לומר דהא בהא תליא, כי
המדבר רע על זולתו אז ודאי הוא עצמו
בגסות הרוח להיות מחשיב את עצמו עד
שלדעתו יכול הוא להשפיל את הזולת
ולדבר רע עליו.

בתחילה בסדר כיבוס גילוח ורחיצה,

וביום השביעי בסדר גילוח כיבוס ורחיצה

וְכַבֵּס הַמַּטְהֵר אֶת בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת כָּל
שְׁעָרָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר וְאַחֵר יָבוֹא אֶל
הַמִּטְהַר וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לְאֹהֶל שִׁבְעַת יָמִים,
וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְגִלַּח אֶת כָּל שְׁעָרָיו אֶת
רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גְּבִתוֹ עֵינָיו וְאֶת כָּל
שְׁעָרָיו וְגִלַּח וְכַבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְרָחֵץ אֶת
בְּשָׂרָו בַּמַּיִם וְטָהַר (ויקרא יד.ח-ט).

בתחילה נאמר בסדר של כיבוס גילוח
ורחיצה ואילו ביום השביעי נשתנה הסדר

במקומות אחרים כגון בקרבנות זאת
תורת העלה וזאת תורת המנחה, זאת
תורת החטאת וזאת תורת האשם וזאת
תורת זבח השלמים, זאת התורה לעלה
למנחה ולחטאת, זאת תורת הבקמה
והעוף, זאת תורת הילדת, זאת התורה
לכל נגע הצרעת ולנתק, זאת תורת נגע
צרעת בגד הצמר או הפשתים, זאת
תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג
ידו בטהרתו ובזב זאת תורת הזב ובסוטה
זאת תורת הקנאות ובנוזר וזאת תורת
הנוזר ובאהל המת זאת התורה אדם פי
ימות באהל וכן וזאת התורה אשר שם
משה לפני בני ישראל, הלא דבר הוא.

ובפשטות בדרך מוסר, שאומר נעים זמירות
ישראל סור מרע ועשה טוב בקש שלום
ורדפהו (תהלים לד. טו), בפרשת תזריע מדבר
על נגעי בני אדם הבאים עליו בסיבות
התנהגות רעה, דאמר רב שמואל בר נחמני
אמר רבי יוחנן (ערכין טו ע"א) על שבעה דברים
נגעים באין על לשון הרע ועל שפיכות
דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל
גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין, ושם
בפרשת תזריע למדנו על הרע שצריך
לסור ממנו, ואחר זה באה פרשת מצורע
היא הפרשה שבה למדים איך ינהג ויעשה
טוב כדי להיטהר ולהתמיד כדי לעלות
מעלות בקודש דהיינו בקש שלום ורדפהו
שהוא בדיוק היפוך הדברים שעליהם נגעים
באין, לשון הרע ושפיכות דמים שבכלל
זה מלבין פני חבירו ברבים כדאמר רב נחמן
בר יצחק (בבא מציעא נח ע"ב) דחזינא ליה
דאזיל סומקא ואתי חוורא ושבועת שוא
וגילוי עריות וגסות הרוח וגזל וצרות העין.

להיות גילוח כיבוס ורחיצה, ודאי יש סיבה לכך, וכיון שנסתפקתי בשתי דרכים איזה מהן הוא הנכון, לכן לא רשמתי.

ג' וכיפר עליו, הא' וכיפר עליו הכהן לפני ה', הב' וכפר על המיטהר מטומאתו, הג' וכיפר עליו הכהן וטהר ובימים השמיני וקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו', ולקח הכהן את הכבש האחר והקריב אתו לאשם וגו', והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני ה', ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו ואחר ישחט את העלה, והעלה הכהן את העלה ואת המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר (ויקרא יד. יב-יח-יט-כ).

וכיפר הכהן ג' פעמים, באשם בחטאת ובעולה. ולהבנת הענין הנה בטחרנו מביא המצורע שני כבשים זכרים אחד לאשם ואחד לעולה וכבשה אחת נקבה לחטאת, וסדר הקרבנות מתחיל באשם שבוה נעשים הפעולות להמצורע ליתן מדם האשם על תנוך אוזנו הימנית ובוהן ידו הימנית ובוהן רגלו הימנית, ואחר האשם עושה הכהן את החטאת ולבסוף את העולה, ממילא כעת בהתבוננות בלשון המקרא יובן מהו ג' פעמים וכיפר הכהן באשם בחטאת ובעולה. תחילה אחר שעשה כל מעשה האשם בהמיטהר נאמר וכיפר עליו הכהן לפני ה', כפרה לפני ה' מכל מה שעבר עליו, ואחר שעשה הכהן את החטאת לא נאמר וכיפר על המיטהר לפני ה' אלא וכפר על המיטהר מטומאתו כי כאן מדבר מהחטאת שהיא כפרה על החטא המטמא

כי הוא החטא הוא הטומאה, ואחר שהעלה הכהן את העולה יחד עם המנחה המזבחה נאמר וכיפר עליו הכהן וטהר, גם כאן לא נאמר וכיפר עליו הכהן לפני ה' אלא וכיפר עליו הכהן וטהר, נמצא שכפרה וכיפר הראשון הוא אחר מעשה האשם הבא על עצם מה שעבר עליו ובוהן וכיפר לפני ה', וכעת בא וכיפר הב' על בחינת סור מרע (תהלים לד. ט, סור מרע ועשה טוב) וכיפר מטומאתו, ולבסוף וכיפר הג' שהוא על בחינת ועשה טוב, וכיפר עליו וטהר.

בקרבנות של מצורע דל לא הזכיר ג' פעמים וכיפר עליו אמנם במצורע דל שמביא רק כבש אחד לאשם ושתי תורים או בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה, באשם נאמר גם כן כפרה לפני ה' כבאשם מצורע עשיר וישחט את כבש האשם ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך אֶזְנוֹ המטהר הימנית וגו' והנותר מן השמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר לכפר עליו לפני ה' (ויקרא יד. כה-כט), ואילו בחטאת ועולה נאמר כפרה אחת על שתיים, ועשה את האחד מן התורים או מן בני יונה מאשר תשיג ידו, את האחד חטאת ואת האחד עולה וגו' וכפר הכהן על המטהר לפני ה' (ויקרא יד. ל-לא), גם מה שבכפרה בהן נאמר לפני ה' מה שלא נכתב בחטאת ועולה של מצורע עשיר לפני ה'. ואפשר אחר שכבר פרט לך הג' כפרות במצורע עשיר שוב אין צריך לחזור ולפרט במצורע דל, אך גם אפשר שלאור הא דאמר רבי יוחנן (ילקוט שמעוני ויקרא א. יז) הדין אם מריח ריח בנפים שרופים עם הנוצות נפשו קצת עליו ואת אמתתה ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל

וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמְזַבֵּחַ (ויקרא א. יו), וְכָל כֶּךָ לָמָּה, כִּדִּי שִׁיחָא הַמְזַבֵּחַ מִהֲדָר בְּקָרְבָנוּ שֶׁל עָנִי, מִמִּילָא לְאוֹר חֲבִיבוֹת קִרְבָנוּ שֶׁל עָנִי לִכֵּן בַּמְצוּרֶע דֵּל אֵין צָרִיךְ לִפְרֹט וּכִיפֵר עָלָיו מְטוּמָאָתוֹ וּכִיפֵר עָלָיו וְטָהַר וְדִי כִשְׁנָאִמֵּר וּכִיפֵר עָלָיו לִפְנֵי ה' כִּפְרָה כּוֹלֶלֶת.

מה בין יתר לנותר

וְטָבֵל הַכֹּהֵן אֶת אֲצָבָעוֹ הַיְמָנִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֲצָבָעוֹ שִׁבְעַת פַּעַמִּים לִפְנֵי ה', וּמִיִּתֵּר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּפֶה אֶזְן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן יְדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֶּהֶן רִגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם הָאִשָּׁם, וְהַנּוֹתֵר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטְהָר וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה' (ויקרא יד. טז-יז-יח).

יש ומיתר השמן ויש והנותר בשמן, והן ב' עניינים שזה אינו כזה. ומיתר השמן בא לומר שאחר שבחלק מהשמן נעשה שימוש כדיון, כעת יש יתר השמן שגם ביתר זה יש דין מיוחד מה יעשה בו, אבל הנותר הוא מה שנשאר אחר שכבר נעשו כל המעשים, כלומר שליתר השמן יש מלכתחילה דין מיוחד שיהיה יתר כדי לעשות בו מה שיעשה, אבל נותר השמן הן העודפים אחר שנעשו המעשים, ומכאן ההבדל בתרגום אונקלוס בין מיתר השמן ובין והנותר בשמן, ומיתר השמן תרגם ומשאר משחא ואילו והנותר בשמן ודאשתאר במשחא, לא ושאר אלא רק ודאשתאר.

למה הדבר דומה לשיריים ממאכלו של הצדיק ממה שהונח לפניו בקערה גדולה ומלאה בשוה"ט אף שהצדיק אינו טועם כי אם מעט, והכמות הגדולה שבקערה היא בשביל יתר האוכל כלומר שיהיה השיריים לחסידים, אבל אם נשאר בקערה לא של אדמו"ר אין זה יתר אלא נותר וכענין והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף (ויקרא יז. י).

הרחקה מן השקר והתדבקות במדת האמת

כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחָזָה וְנִתַּתִּי נָגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם (ויקרא יד. לד).

במדרש (ויקרא רבה פרשה יז. א) הָדָא הוּא דְכָתִיב אֶךְ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לְבָב (תהלים עג. א), יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר לְבָרִי לְבָב, אֱלוֹ שְׁלֹפֶן בְּרִי בְּמִצּוֹת, אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹ לֹ בְךָ (תהלים פד. ו), אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹ לֹ בְךָ מְסֻלוֹת בְּלִבָּם, יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר מְסֻלוֹת בְּלִבָּם, אֱלוֹ דְשִׁבְלִין דְּאוֹרִיתָא בְּבִישׁוֹן בְּלִבָּהוֹן, הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים (תהלים קכז. ד), הַטִּיבָה ה' לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם, יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם, טוֹב ה' לְמַעֲזוֹ בְּיוֹם צָרָה (נחום א. ז), טוֹב ה' לְמַעֲזוֹ בְּיוֹם צָרָה וְיָדַע חֲסִי בּוֹ, יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר וְיָדַע חֲסִי בּוֹ, טוֹב ה' לְקַנּוֹ (איכה ג. כה), טוֹב ה' לְקַנּוֹ לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ, יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר לְנַפֵּשׁ תִּדְרָשְׁנוּ, קְרוֹב ה' לְכָל קִרְאָיו (תהלים קמב. י), קְרוֹב ה' לְכָל קִרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּ בְּאַמְתָּא, יָכוֹל לִפְלֹת תִּלְמוּד לִזְמֶר לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּ בְּאַמְתָּא.

מילי ביחיד אבל לא בציבור לפי שאין מיתה בציבור (שחטאת ציבור לא אולא למיתה אף אם מתו ציבור) וכו', טעמא דרב פפא מהכא, דכתיב בעגלה ערופה כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא. ח), ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים מדכתיב אשר פדית, ע"כ. ראויה כפרה זו דעגלה ערופה שתכפר על יוצאי מצרים מדכתיב אשר פדית, ויוצאי מצרים מתים נינהו, אלמא אין מיתה בציבור.

כפר לעמך ישראל אשר פדית, ומהיכן פדית, ממצרים, ואחר שכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מכא. ז. טו), ממילא לעתיד לבא במהרה בימינו ופדויי ה' ישבון (ישעיה לה. י), אותם פדויי ה' אשר פדית כבר ממצרים, הם ישבון שוב לגאולה השלימה שאין אחריה גלות, ישבון מלשון שוב עוד פעם, ואמנם תנא דבי רבי ישמעאל (עירובין נא ע"א ועוד מקומות) ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה, אך זהו לגבי לימוד גזירה שוה ולא שמשמעות שיבה כמשמעות ביאה, כי שיבה היינו שוב פעם ב', וממילא ופדויי ה' אשר פדית ממצרים ישבון שוב לגאולה השלימה במהרה בימינו.

והמשך הפסוק שם בישעיה ופדויי ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשך ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. ובאו ציון ברנה אפשר לומר לפי שבתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות יט. ד) וטענית יתכון על עננין הי כעל גדפי נשרין מן פילוסין (מרעמסס) ואובילית יתכון לאתר בית

כל זה הענין שבמדרש בא לרמוז על מי שתוכו כברו. אלהים לברי לבב, ברי לבב אפשר מלשון ברו וליבו, היינו שברו וליבו שוין שתוכו כברו, וכן מסילות בלבבם דשבילין דאורייתא כבישין בליבהון, מסילות התורה הם לא מן השפה ולחוץ אלא בתוכם בליבם, וכן טוב ה' למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו, יודע חוסי כי יודע הוא בידיעת המח וחוסי בו באמונה בלב, שיודע וחוסה בה, וכן טוב ה' לקויו לנפש תדרשנו, וכן קרוב ה' לכל קוראיו, שכיון שיש הקוראים רק בפה, לזה אמר לכל אשר יקראוהו באמת וכפיו כן ליבו. וכמו כן אפשר כאן ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם כדי לגלות המטמוניות לידע מי שאין תוכו כברו, ומידה כנגד מידה וצנה הפה ופנו את הפה (ויקרא יד. לו) שאם תוכו כברו יזכה לברכה שתבוא לו מתוכו של הבית וכברשי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותן הבית ומוצאן. ומכאן חשיבות ההרחקה מן השקר ושהיו פיו וליבו שוין וידבק באמת שהיא חותמו של הקב"ה.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ופדויי ה' שפדו ממצרים ישבון במהרה בימינו ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע בקירות הבית, ובא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא (ויקרא יד. לט-מד).

במסכת הוריות (י ע"א) אמר רב פפא כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה הני

בתשובה שלימה לפניך. עוד בזה עיין מה שכתבנו על הפסוק וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתָּ בְּקוֹלוֹ וגו' וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ (דברים ל. ב-ג).

ושב הכהן ובא הכהן זהו שיבה
זהו ביאה, ומה בין שב לבא

וַיָּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת
וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׂבַעַת יָמִים, וְשָׁב
הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה
הִנָּע בְּקִירֵת הַבַּיִת, וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן וְהַלְוִי
אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּחַן הִנָּע וגו', וְאֵת
הַבַּיִת יִקְצֹעַ וגו', וְאֵם יֵשׁוּב הִנָּע וּפְרַח
בַּבַּיִת אַחֵר חָלַץ אֶת הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי
הַקְצוּת אֶת הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ, וְכֹא
הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הִנָּע בַּבַּיִת
צָרַעַת מִמֹּאֲרַת הוּא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא
(ויקרא יד. לח-לט-מ-מא-מג-מד).

בכמה מקומות בש"ס הקשו זו היא שיבה
זו היא ביאה, כגון בדתנן (מנחות מה ע"ב)
הִלָּחַם מְעַבְּב אֶת הַכֶּבֶשִׁים וְהַכֶּבֶשִׁים אֵינָן
מְעַבְּבִין אֶת הִלָּחַם דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא,
אָמַר שְׁמַעוֹן בֶּן נָנָס לֹא כִי אֵלָא הַכֶּבֶשִׁים
מְעַבְּבִין אֶת הִלָּחַם וְהִלָּחַם אֵינוֹ מְעַבְּב אֶת
הַכֶּבֶשִׁים, וּשְׁם בַּגְמָרָא מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי
עֲקִיבָא גָמַר יֵהִיו מִתְהַיִּינָה וְכוּ' וּבֵן נָנָס
גָמַר מִיֵּהִיו וְכוּ', וְהִקְשׁוּ וּבֵן נָנָס נִילֵף
מִתְהַיִּינָה וְכוּ', דִּנֵּין יֵהִיו מִיֵּהִיו וְאֵין דִּנֵּין
יֵהִיו מִתְהַיִּינָה, מֵאֵי נִפְקָא מִינָהּ, הֵא תִנָּא
דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְשִׁב הַכֹּהֵן וּבֵא הַכֹּהֵן
זֶהוּ שִׁיבָה זֶהוּ בִּיאה, הֵנִי מִלִּי הֵיכָא
דְּלִיכָא דְּדַמִּי לִיה, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָא
דְּדַמִּי לִיה מִדְּדַמִּי לִיה יִלְפִינָן. אֲמַנָם זֶהוּ

מוֹקֶדֶשׁ אֶל מְעַבְּד תָּמָן פֶּסְחָא וְכוּ', מִמִּילָא
כְּמוֹ אִז כֵּן בַּגְאוּלָּה הַשְּׁלִימָה וּבֵאוּ צִיּוֹן
לְאַתֵּר בֵּית מוֹקֶדֶשׁ בְּרִינָה (עוד בזה עיין מה
שכתבנו על הפסוק שם שְׂמוֹת יט. ד), וּשְׁמַחַת
עוֹלָם הֵינָּה אוֹתָהּ שְׁמַחָה מֵעַת שְׁפָדִית אֶת
יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה עַל רֹאשׁוֹ, וְכְמוֹ שְׁעַל
הַכְּתָרִים שֶׁכִּנְגַד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע אִמְרֵי רִישׁ
לְקִישׁ (שבת פח ע"א) עֲתִיד הַקַּב"ה לְהַחְזִירֵן
לָנוּ שְׁנֵאמַר וּפְדוּיֵי ה' יִשׁוּבוּן וּבֵאוּ צִיּוֹן
בְּרִינָה וּשְׁמַחַת עוֹלָם עַל רֹאשׁוֹ, שְׁמַחָה
שְׁמַעוֹלָם אַחֵר שֶׁנִּפְדּוּ מִמִּצְרִים שֶׁהִקְדִּימוּ
נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע, תִּהְיֶה עַל רֹאשׁוֹ.

החזירנו בתשובה שלימה שאין אחריה שוב חטא
ואם אמרנו שישוּבוּן מלשון שוב עוד
פעם, הנה זהו לשון תשובה לשוב אל ה'.
אחרי שמפני חטאינו פנינו מאצלו יתברך
שמו, כעת נשוב אליו, ונראה שזהו אֲבִינוּ
מִלִּפְנֵי הַחֲזִירָנוּ בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ,
תשובה שלימה היא התשובה שאין אחריה
חטא, שנשוב אל ה' ולא נסור שוב מעליו
יתברך שמו, זהו תשובה שלימה.

אך גם יתפרש החזירנו בתשובה שלימה
לפניך כלומר אתה החזירנו אותנו אליך.
לפי שבמדרש איכה (פרשה ה' כא) הִשְׁיבָנוּ
ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה (איכה ה' כא) אֲמַרְהָ בְּנִסְתָּ
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְבוּנוֹ שֶׁל
עוֹלָם שֶׁלֹּךְ הוּא הִשְׁיבָנוּ, אָמַר לָהֶם שְׁלָכֶם
הוּא שְׁנֵאמַר שׁוּבוּ אֵלַי וְאִשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם
אָמַר ה' צְבָאוֹת (מלאכי ג. ז), אֲמַרְהָ לִפְנֵי
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלֹּךְ הוּא שְׁנֵאמַר שׁוּבוּנוּ
אֱלֹהֵינוּ יִשְׁעֵנוּ (תהלים פה. ה) לְכָךְ נֵאמַר
הִשְׁיבָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה, ע"כ. ולזה אנו
אומרים אֲבִינוּ מִלִּפְנֵי שֶׁלֹּךְ הוּא, הַחֲזִירָנוּ

חטאו לישנא דדכויי הוא

וְחִטָּא אֶת הַבֵּית בְּדָם הַצֶּפֶר וּבְמִים
הַחַיִּים וּבַצֶּפֶר תַּחֲיֶיהָ וּבְעֵיץ הָאֶרֶץ וּבְאֵזֹב
וּבְשָׁנִי תַתּוֹלְעֶת (ויקרא יד. נב).

ואמר רב כהנא במסכת חולין (כו ע"א) מניין
לשחיטה שהיא מן הצואר שנאמר וְשָׁחַט
אֶת בֶּן הַבֶּקֶר (ויקרא א. ה), ממקום ששח
(שכופף) חטאו (הכשירוהו לאכילה וטהרהו אי נמי
חטאו הוציא את דמו ונקח), ממאי דהאי חטאו
לישנא דדכויי הוא, דכתיב וְחִטָּא אֶת
הַבֵּית ואיבעית אימא מהכא תַּתּוֹלְעֶת
בְּאֵזֹב וְאֶטְהֶר (תהלים נא. ט).

וחיטא את הבית הוא פסוק בתורה על כן
הוא עדיף ולכן מביאו תחילה, ואחר
שכבר למדנו מן התורה, מה שבא
להוסיף מן הכתובים איבעית אימא
מהכא תַּתּוֹלְעֶת באזוב, כי בפסוק זה גם
למדנו שאחר שתַּתּוֹלְעֶת אטהר שהרי
נאמר תַּתּוֹלְעֶת באזוב ואטהר, הרי
שתַּתּוֹלְעֶת בשביל הטהרה והנקיון מה
שלא ראינו בפסוק שבתורה וחיטא את
הבית שלא נאמר וטהר.

שיבה זוהי ביאה אך עדיין צריך להבין
למה כאן נאמר שיבה וכאן נאמר ביאה
כי ודאי יש הבדל במשמעות. ונראה
כענין משלחה והיא חוזרת שייך שיבה
כלומר שילוחין שאינן סופיים, לא בשילוחין
דגט שצריך שיהיה משלחה ואינה חוזרת,
ממילא ושב הכהן אחרי הסגר של שבעה
ימים כי אולי יהיה הסגר נוסף אז שייך
ושב הכהן, אבל אחר הסגר שני כבר אין
שייך לשון ושב כי זו היא ביאה אחרונה.
וזהו גם וְבָא לְצִיּוֹן גִּזְאֵל, ובא לציון ביאה
אחרונה שאין אחריה גלות.

ולכאורה אם לשון ביאה היינו שאין
אחריה שיבה לא כן לשון שיבה שאולי
אין זה שיבה אחרונה, אם כן מהו לשון
אָבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ תַּחֲזִירֵנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה
לְפָנֶיךָ, וכי מבקשים אנו לשוב בתשובה
שאולי אין זו תשובה אחרונה. אך כבר
כתבנו לעיל זהו שאנו מבקשים תַּחֲזִירֵנוּ
בתשובה שלימה דייקא, לא שיבה רגילה
אלא תשובה שלימה שאין אחריה חטא,
כלומר שנשוב אל ה' ולא נסור שוב
מעליו יתברך שמו, זהו תשובה שלימה.